

Maria Pallarès Sans

CARTA A LA MARIA

Estimada Maria,

Sabent la teva sensibilitat, comprensió i generositat, he cregut poder comentar amb tu unes qüestions que, si fossis aquí, sens dubte t'interessarien.

Dies endarrere m'objectaven una qüestió. Estava defensant l'acció de tots aquells qui intervenen, encara que només sigui enviant e-mails, a favor de les persones que ens alguns països són amenaçades de mort. Són generalment casos de persones que sabem que estan condemnades a ser lapidades o penjades pel que es considera un delicte sexual. També defensava totes les pressions que es fan per impedir que en algunes cultures es practiqui l'ablació clitoriana o, com a càstig d'algun delicte, la supressió d'algun membre corporal.

M'argumentaven en contra, dient que no podem fer pressions sobre els practicants d'aquestes normes de conducta perquè, si som observadors dels drets humans, hem de respectar les creences, moral i maneres de pensar dels altres col·lectius.

En canvi, em deien que, si persones d'aquests col·lectius viuen aquí, sí que se'ls pot obligar a subjectar-se a les lleis del nostre país i se'ls pot impedir aquelles pràctiques que considerem contràries als drets humans.

Jo crec que si s'admet això últim i, en canvi, no s'admet que es pressioni per impedir la pena de mort, l'ablació clitoriana, etc. en els països que ho fan, s'admetria que les lleis del nostre país estan per sobre de les consciències, creences i morals d'aquells que pensen diferent.

No crec, doncs, que aquestes lleis estiguin per sobre dels drets humans. I que, si en el nostre país no admetem aquestes pràctiques, és, abans de tot i precisament, perquè són pràctiques contràries als drets humans. I penso que les lleis pròpies no fan res més que corroborar-los. I, per això mateix, crec que hi ha tot el dret de pressionar moralment perquè no es practiqui la pena de mort, amb lapidació o sense, o l'ablació clitoriana o la supressió de membres

Maria Pallarès Sans

---

corporals; no sols als EUA, on encara hi ha pena de mort, sinó tampoc a cap altre dels països on es fan aquestes barbaritats. I crec que aquesta pressió es pot fer perquè els drets humans ens obliguen a respectar tots els drets dels humans, menys aquells pretesos drets que són contraris als mateixos drets humans (el que no es pot fer és una pressió que conculqui els mateixos drets amb guerres il·legítimes, intentant imposar la democràcia amb la força de les armes, etc.). Ja que els drets humans són universals i s'han de respectar a tot arreu

Aleshores em diuen que no. Que no són universals, sinó que només són aplicables en els països occidentals, però no en els d'altres cultures. I que aquests drets no corresponen a una ètica natural perquè l'ètica natural no existeix.

La veritat és que no sé si existeix o no existeix l'ètica natural, però sí que sé, que, com diu Umberto Eco, l'ètica neix quan apareix l'**altre**. I crec que aquesta "aparició" de l'altre és universal dins de la humanitat. Es troba en totes les cultures humanes, perquè en totes les cultures cap persona no és ella sense l'"aparició" de l'altre: jo no sóc jo sense la presència de tu. I això és igualment vàlid a Brussel·les que a Nigèria, Teheran, Calcuta, Singapur o Lima.

Per això en les cultures de tot el món, sigui el seu origen natural o simplement cultural, m'és igual, s'obliga al respecte del teu semblant, és a dir, l'altre. El que passa és que no en totes les cultures s'ha descobert encara prou bé qui és l'altre, qui és el teu semblant. Perquè el descobriment de l'altre, del pròxim, del semblant, s'ha anat fent, i es va fent encara, al llarg de la història.

Hem de pensar que el qui potser és el més gran pensador que ha tingut el món occidental, Aristòtil, encara no havia descobert, per exemple, que els esclaus també eren l'altre i per això admetia l'esclavatge. I el gran sant Pau és traïa a si mateix perquè, d'una banda, deia que davant de Déu no hi ha ni home ni dona, ni lliure ni esclau ni grec ni escita i que Déu no fa accepció de persones; però, de l'altra, deia que l'home era el cap de la dona. I el grandios - i voluminós- sant Tomàs d'Aquino tractava la dona de *masculum quassatum* (o

Maria Pallarès Sans

---

quassum, no me'n recordo ben bé), etc. Però no cal ser tan rigorós amb els nostres avantpassats, perquè encara molts dels nostres contemporanis consideren els homosexuals com a pervertits i viciosos. I, deixem-nos de romanços i reconeguem que encara avui, al nostre món, la dona al treball cobra de mitjana molt menys que l'home. I com que som en un món en què "tant cobres tant vals", vol dir que considerem que la dona no val igual que l'home. O sigui, que encara no és prou clar que hàgim arribat a descobrir prou que la dona és l'altre de l'home i l'home l'altre de la dona.

I si encara ens costa d'admetre que les dones de la nostra mateixa cultura són iguals que nosaltres, ¿com no ens costarà de reconèixer que les persones de les altres cultures, que ja tenim a casa o hi estan venint, són persones igual que nosaltres? (aquests dies estan fent una pel·lícula en català, que és molt dura, però desgraciadament molt il·lustrativa, que es diu "Joves", i hi apareix clarament la xenofòbia que encara professa bona part de la nostra joventut, tot i ser tan moderna!).

Encara ens costa de reconèixer molt de l'altre per adonar-nos que l'altre és el nostre semblant. Però no hi ha dubte que, dins del món occidental, una gran part de sers humans, els qui no pensem com en .Bottiglione o els bisbes espanyols, hem fet un grans avenços en aquest coneixement de l'altre, des d'Aristòtil i sant Pau fins ara, i sobretot des dels anys seixanta del segle XX cap aquí.

I com s'han fet aquests avenços en el reconeixement de l'altre? Doncs, simplement, gràcies a les pressions morals que els èticament més lúcids d'entre nosaltres han anat fent, en el curs dels segles i sobretot en els últims quaranta anys, sobre els qui érem menys lúcids, i que, a poc a poc, ens han fet obrir els ulls i el cor. Estiguem ben segurs que, avui dia, sense les pressions dels "bojos" i "boges" dels anys seixanta, ni les dones ni els homosexuals ni molt menys els refugiats extracomunitaris tindrien l'acceptació que tenen o que, a poc a poc, van tenint.

Si, doncs, el descobriment i acceptació de l'altre, s'han anat fent gràcies que els més lúcids de la societat han anat pressionant moralment els menys

Maria Pallarès Sans

---

lúcids, suposo que ningú no considerarà que aquesta pressió moral hagi estat mal feta. A ningú no se li acudirà de dir que, amb ella, s'ha infringit els drets humans perquè no s'ha respectat la manera equivocada de pensar dels més carques o ignorants. Més aviat tot al contrari, que, gràcies a aquesta pressió, els drets humans s'han propagat. Per exemple, estic segur que, avui dia, ningú no blasma les persones que, tot i no vivint als EUA, intenten fer pressió moral perquè en aquest país també s'aboleixi la pena de mort (bé, dic ningú, però vull dir ningú que tingui una mentalitat un xic més lúcida que la dels actuals president i governador de Califòrnia . Cosa ben poc difícil, d'altra banda).

Per tant, nosaltres, que hem pogut evolucionar gràcies a la pressió moral i intel·lectual d'uns altres, estem plenament legitimats per fer pressió moral i intel·lectual perquè d'altres, que encara no han pogut evolucionar en la descoberta de l'altre, ho puguin anar fent i canviar de mentalitat.

I és amb aquesta conversió (aquest canvi de pensar i de sentir) que la humanitat, més de pressa a través d'unes col·lectivitats i més lentament a través d'altres, va realitzant la gran transformació èpica: la d'anar descobrint **tot** l'altre, partint del més pròxim i semblant i anant eixamplant progressivament la comprensió fins al més llunyà i dissemblant: els més lúcids han fet la conversió primer i han anat, i van encara, empenyent els qui no ho són tant. D'aquesta manera, a poc a poc, va avançant la humanitat en el reconeixement de l'altre i, per tant, en el coneixement d'ella mateixa.

Dic **reconeixement** perquè no es tracta solament de **tolerar** els altres. Tolerat sempre té un cert deix de superioritat. Un cert sentit de "perdonar la vida" als altres. I no es tracta d'això, es tracta d'acceptar-los tal com són, però també de tractar-los com volem que ens tractin a nosaltres. Per tant, no podem tolerar que no siguin reconeguts els seus drets humans com no ho tolerem de nosaltres. Per això, quan tenim notícia que algun d'ells, encara que visqui molt lluny, corre el perill de ser lapidat o mutilat, fem la pressió moral que podem per evitar que ho sigui. També, com que nosaltres no podem tolerar ser ignorants dels drets humans, tampoc no podem tolerar que ho siguin aquells qui volen lapidar o mutilar els seus correligionaris, visquin al nostre país o

Maria Pallarès Sans

---

visquin a les antípodes. Per això és just que fem pressió moral i intel·lectual perquè deixin de ser ignorants de qui és el seu pròxim i el tractin com nosaltres voldríem ser tractats, tant aquí com allà.

Aquesta pressió moral és la que has fet tu, **Maria**, quan vivies entre nosaltres. Tots els qui t'han conegut bé testimonien que eres persona de caritat, que tenies el do de veure en tot altre, fos el qui fos, un altre tu, veure-hi el pròxim per estimar-lo com t'estimaves a tu. Tu eres ètica en gran manera perquè res de l'altre no t'era indiferent. Eres d'aquestes persones moralment lúcides que ens empenyen en la difícil descoberta de l'altre i ens fan adonar que qualsevol altre és un altre jo, i que només trobant l'altre ens trobarem a nosaltres mateixos. Ho feies i cal que continuïs fent-ho amb el teu viu record perquè encara ens costa força d'arribar a descobrir plenament l'altre com tu sabies fer.

L'acceptació plena de l'altre significa acceptar realment la igualtat de tots els sers humans. I això, que ja fa dos mil anys va predicar Jesús i que en fa més de dos-cents va reblar la Revolució francesa, és encara la gran assignatura pendent de la humanitat. Perquè acceptar plenament aquesta igualtat és acceptar-la amb el cervell i el cor, o dit d'una forma més actual, amb el cervell emocional i el cognitiu.

Quan arribem a saber per la intel·ligència que l'**altre** m'és totalment necessari per ser **jo**, perquè només prenc consciència de la meva personalitat quan un altre em crida pel meu nom, em poso en camí de comprendre amb la raó que m'és totalment imprescindible estimar l'altre com a conseqüència de l'estimació que tinc de mi mateix. Aleshores puc començar a treballar perquè el meu sentiment es posi en consonància amb la raó per arribar a aconseguir aquesta estimació.

Però, també, segons les circumstàncies de la meva vida, és possible que l'experiència que tingui de l'altre no sigui la d'aquell qui em crida pel meu nom, sinó la d'aquell qui m'insulta i intenta degradar-me des de persona a cosa immunda. I aleshores, veure l'altre com a altre jo és molt difícil. Això passa de vegades en persones aïllades, degut a les circumstàncies

Maria Pallarès Sans

---

personals, però ha passat i encara passa dins de la família humana en força dels seus col·lectius, com ens ho testimonien en aquests moments drames immensos com els de L'Iraq, Txetxènia, Sudan, Guantànamo, i molts d'altres més que hi ha escampats per tot el món.

Però, com s'arriba aquí, a aquest menyspreu col·lectiu dels altres?

Fa pocs dies, vaig sentir per ràdio que un dels intel·lectuals del nostre país deia que, llegint el llibre *La pell freda* d'en Sánchez Piñol, havia comprès com es pot arribar a bestialitzar l'enemic. Em va cridar l'atenció perquè aquesta persona és de la meua edat i, per tant, fa molts anys que devia haver conegut, llegit i vist en nombrosos reportatges i pel·lícules les actuacions bestialitzants amb què els nazis tractaven els seus enemics.

Aquesta actitud del ser humà d'excloure l'altre ser humà de la condició de tal, d'on pot venir? Només pot venir de la divinització del seu jo.

A mi em va impactar molt quan, a través de la litúrgia i la lectura de la Bíblia, vaig anar veient que la raó per la qual Jahvè retreia a Saül (rei d'Israel immediat anterior de David) el seu comportament, era perquè no acabava de destruir prou els seus enemics. És a dir, perquè no els tractava d'una manera totalment deshumanitzada. És clar, aquesta aberració de creure's que Déu t'ordena aixafar els enemics del teu poble com si es tractés d'atacar males bèsties (com aquella mena de "granotes" de la *Pell freda*), només es pot produir quan et creus que ets un poble excepcional, com, per exemple, el poble d'Israel que es creia (o es creu) elegit per Déu, la Cristiandat a l'època medieval, els pobles islàmics (com ara el del Sudan), els nazis i els stalinistes (o els qui han heretat la seva mentalitat, com els Putin) que es creien els salvadors de la humanitat, el col·lectiu dominant actualment als EUA que també es creu el poble elegit per Déu., etc.

És generalment sabut que per a molts pobles primitius la seva paraula equivalent a **home** només designa els habitants del seu poble o tribu. Els altres habitants del món no són homes.

Per tant, això vol dir que només una suficient evolució humanitzadora pot anar conduint les societats a prou comprensió de si i de l'altre, que les faci

Maria Pallarès Sans

---

capaces d'admetre tot altre com el seu pròxim, i com a factor imprescindible perquè l'individu esdevingui persona.

Això voldria dir que Aristòtil o sant Pau no foren prou persones perquè no admetien tot l'altre com a pròxim? Atès que admetien com a pròxim tot aquell que, a la seva època, es considerava pròxim, hem de suposar que varen ser tant persones com podien ser i que, sens dubte, ho varen ser en una mesura (si es pogués mesurar això) més gran que la que aconseguirem molts de nosaltres. Però hem d'admetre que, malgrat la seva grandesa, varen tenir uns dèficits personals, involuntaris, però reals. I fins podem suposar que, si haguessin viscut ara, que sabem que tothom és el nostre pròxim, haurien estat millors encara com a persones perquè s'haurien enriquit amb una alteritat que no varen poder aconseguir aleshores.

Ara bé, **aconseguir la capacitat d'acceptar, a la pràctica, tot altre com a pròxim és un do que encara és molt escàs (segons sembla, és el do que tu posseïes)**. La qual cosa fa pensar que en l'evolució humana cap a la humanització, no tots avancem al mateix pas. Ja hem dit més amunt que l'avenç progressiu que es va aconseguint és gràcies que aquells que estan més avançats estiren o empenyen els qui estem més endarrerits. Però hi ha unes grans diferències i els qui estan més avançats són relativament molt pocs. De la resta, força ja podem arribar a acceptar, a nivell de la raó, la igualtat de tots, però a nivell d'acceptació anímica ja és un altra cosa. A més, encara n'hi ha molts que ni a nivell de raó no són capaços d'acceptar-ho: en principi, tots aquells de qui hem parlat que es creuen membres de col·lectius privilegiats, elegits per Déu, els déus o la natura com a redemptors de la humanitat o posseïdors de la veritat. Però també molts dels qui la vida els ha tractat tan malament que, com hem dit abans, l'altre gairebé sempre, en lloc d'allargar-los la mà, els ha ensenyat el bastó. I, a més, hi ha tots aquells que les circumstàncies socioculturals no els han permès superar la xenofòbia que d'una manera, segurament innata, tots portem a dins.

Maria Pallarès Sans

Perquè, per més paradoxal que pugui ser, si d'una banda necessitem la presència de l'altre per arribar a ser nosaltres mateixos, d'altra banda la presència de l'altre sovint ens fa nosa, sobretot si és diferent.

Estem convençuts que aconseguir la igualtat és una de les finalitats bàsiques de la humanitat, si més no ho estem aquells qui creiem que l'espècie humana té unes finalitats que van més enllà de la seva simple perpetuació. Però, sembla evident que si els sers humans no aconseguim superar les dificultats personals i col·lectives que ens impedeixen d'acceptar tot altre com a semblant, no s'obtindrà mai aquesta igualtat.

Com es pot aconseguir que els sers humans superem aquestes dificultats? En som realment capaços? Fins i tot, es pot demanar això a la natura humana, no seria més propi d'una natura angèlica?

Però, si no es pot demanar a la natura humana, com és possible que hi hagi hagut i que hi hagi encara persones, com en el teu cas, que es manifestin capaces de fer-ho?

I no solament podem comptar amb l'exemple de persones com tu, que han existit i existeixen i són una prova que és possible superar els egoismes que ens impedeixen acceptar tot altre, sinó que també hi altres indicis d'aquesta possibilitat. Per exemple, les reaccions de gran solidaritat que té molta gent en circumstàncies excepcionals, com ho acabem de veure en el cas del tsunami del mar Índic. També hi ha allò que Robert N. Bellah anomena "hàbits del cor". És a dir, les bones disposicions que tenen moltes persones senzilles, de vegades fins i tot poc cultes, a acceptar espontàniament i sense reticències l'altre gent, sigui de la condició que sigui.

Tinc l'esperança que, a mesura que anem evolucionant, els nostres dos cervells, l'emocional i el racional s'aniran harmonitzant i superant la fractura innegable que hi ha entre ells; i que, d'aquesta manera, ens anirem fent capaços de superar els egoismes innats que ens impedeixen veure en tot altre el pròxim, el semblant. Tinc aquest convenciment perquè penso que la dificultat que tenim d'acceptar l'altre, que és més o menys diferent, ens ve de l'etapa evolutiva en què encara vivíem a la selva. Crec que aquella etapa ha deixat

Maria Pallarès Sans

---

una empremta tan fonda en el nostre cervell primitiu, l'emocional, que ens fa espontàniament contraris a acceptar l'altre, sobretot si és més o menys diferent. I penso que, a mesura que anem aconseguint harmonitzar el cervell emocional amb el cervell cognitiu o racional, anem sent més capaços d'acceptar l'altre encara que sigui diferent, i que, per tant, la solució està en l'harmonització evolutiva d'aquests dos cervells.

El meu amic Toni Comín no n'està tan segur. Ell creu que aquesta superació, imprescindible perquè la igualtat entre els humans sigui una realitat, només pot ser obra de la mística o la gràcia. En una carta molta llarga (35 pàgines), amb la qual contestava una de meva, em deia: "Per arribar a una consideració d'aquest estil -lligar el teu destí personal al destí universal de la humanitat- cal alguna mena de força que té que veure, crec jo, amb això que nosaltres anomenem experiència mística o espiritual" (en altres punts de la carta en diu gràcia).

Si aquest *això* que diu el Toni es tracta d'un do espiritual extraordinari, sobrenatural, em fa molta por que no arribarem gaire lluny. Perquè, pel que semblaria, Nostre Senyor es força garrepa a concedir-lo, ja que amb la gran quantitat de gent que hi ha al món i la quantitat d'anys que portem d'història, **el tant per cent a qui ha tocat aquest do és proporcionalment molt baix; si no fos així, el teu exemple no el trobaríem tan extraordinari**. Però, em fa l'afecte que la cosa no va per aquí, que no es tractaria d'un do tan extraordinari de Nostre Senyor això de què parla en Toni. Ja que ell mateix continua dient: "No estic parlant de cap heroisme inhumà i inassolible. Estic parlant d'una experiència de tots coneguda: a tots ens ha arribat, en algun moment, de sentir-nos solidaris del sofriment aliè, encara que no coneguem les seves víctimes, tots ens commovem davant dels desastres del Tercer Món, i tots hem donat, ni que sigui 100 pessetes (això m'ho escrivia l'any 2000), en senyal de solidaritat, amb els derrotats del planeta. Doncs bé, el que jo vull dir és que el sentiment que ens ha impulsat a fer això és un sentiment l'arrel darrera del qual no es fonamenta en la raó, sinó que té alguna cosa a veure amb la mística, o amb la gràcia -o com vulguis dir-ne-".

Maria Pallarès Sans

El fet que no hi doni un caràcter tan extraordinari em tranquil·litza, i goso pensar que allò que per a ell és d'arrel mística o de gràcia, jo penso si es podria interpretar com a fruit d'una feliç harmonització entre els dos cervells emocional i cognitiu. Harmonització feliç que en algunes poques persones té caràcter permanent, com en el teu cas, i que en les altres encara només és ocasional, quan hi conflueixen certes circumstàncies (i n'hi ha algunes per a les quals ni això, perquè no hi apareix quasi mai).

De fet, ja sigui per mística, gràcia, harmonia interior, o el que sigui, no podem pas dir que, encara que estiguem molt lluny d'un objectiu satisfactori, no s'hagin fet grans passos en la història humana. I fins i tot, o sobretot, en la història contemporània. Qui podria pensar, ara fa seixanta anys, que eterns enemics, com França i Alemanya, serien capaços d'agermanar-se i unir-se dins d'Europa? Qui podria creure, abans dels anys seixanta del segle passat, que considerariem els homosexuals tan normals com ho puguin ser els esquerrans o els pèl-roigs? ¿Que aquesta acceptació encara no s'ha aconseguit del tot, i que encara hi deu haver francesos que no puguin veure els teutons i alemanys que no puguin veure els gavatxos? I que encara hi ha gent que tracta els homosexuals com a viciosos? Segur que sí, però sempre queden reductes de retrògrades destinats a l'extinció.

Doncs bé, aquests grans avenços els devem en bona part als "il·luminats" que es varen inventar Pax Christi i als "beneïts" dels anys seixanta. Si aquests van aparèixer per mística, gràcia o inspiració natural, no ho sabem. Sí que sabem que van existir i ens han influït en una gran part i acabaran influïnt la majoria. Per tant, nosaltres mateixos som testimonis de l'evolució de la humanitat en el seu procés d'humanització.

Ja és sabut que les evolucions no segueixen processos lineals, sinó més aviat sinusoïdals, fent pujades i baixades. Actualment estem travessant un mal moment històric, estem en una baixada, perquè des de la segona guerra mundial s'ha anat implantant cada cop més una mentalitat contrària a l'evolució humanitzadora: la mentalitat neocapitalista o pensament únic, que domina el món sencer, gràcies a la seva globalització, no creu en l'evolució

Maria Pallarès Sans

---

humanitzadora. Creu que els sers humans només ens movem per l'interès material (és tan marxista, podríem dir!) i explota tant com pot els nostres instints individualistes, si no, egoistes. I, naturalment, l'individualisme i l'acceptació de l'altre com a pròxim, que tractem com a nosaltres mateixos, són incompatibles. Per a la mentalitat neoliberal, l'altre o és un contrincant o un individu explotable (com a productor i, sobretot, consumidor) o una nosa.

Mentre el món estigui dominat per la mentalitat neocapitalista, la humanitat es trobarà en un període d'involució, perquè difícilment podrà evolucionar cap a la igualtat i solidaritat entre els seus membres, dins d'un sistema que necessita la competitivitat i l'individualisme per funcionar.

A aquesta circumstància s'ha de sumar el concepte imposat pels sistemes regnants referent al terrorisme anomenat islàmic; segons el qual el món es divideix entre l'Imperi del Bé i l'Eix del mal, i que el terrorisme no té cap altra causa que l'odi inexplicable que els fills del mal tenen als fills del bé. No cal dir que aquesta manera de pensar augmenta la xenofòbia en lloc de facilitar l'aproximació dels pobles i cultures.

Sortosament, però, simultàniament amb el predomini del neoliberalisme, que domina per dalt, coexisteix una gran reacció, a nivell de les bases de les societats que cerquen un altre món possible, basat en la igualtat i la solidaritat; i que és capaç d'adonar-se que les causes profundes del terrorisme radiquen en la misèria, injustícia i humiliació dels col·lectius econòmicament desafortunats. Aquest moviment va contrarestant l'influx de la mentalitat única. És a dir, intenta aconseguir que no sigui tan única i que el pensar i el sentir de cada cop més gent canviï i avanci en el reconeixement de l'altre.

En aquest llarg camí, no hi ha dubte que els qui més ajuden a avançar són aquells que tenen un estil de vida que és un testimoni de l'acceptació de tot altre. Aquests inviten, sense adonar-se'n, a identificar-s'hi i així fan progressar,

Maria Pallarès Sans

---

sigui molt o sigui poc, la societat humana cap a la llunyana fita de la igualtat.

I com que tu has estat una d'aquestes persones és de justícia que te'n donem les gràcies.

Ben afectuosament

Jordi Vila-Abadal

Febrer de 2005